

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/195606,Irena-Siwinska-Odbudowa-Warszawy.html>
27.02.2026, 00:53

Irena Siwińska: Odbudowa Warszawy

3 stycznia 1945 r., a więc jeszcze przed zajęciem Warszawy przez Armię Czerwoną, Krajowa Rada Narodowa wydała decyzję o odbudowie miasta i przywróceniu mu funkcji stolicy Polski. Podobnie jak inne decyzje nowych władz komunistycznych, miała ona charakter polityczny i była podjęta pod naciskiem Stalina.

[Architektura Warszawa](#)

03.01

Warszawa po II wojnie światowej była morzem ruin. Szacuje się, że zniszczenia stolicy wskutek nalotów i walk we wrześniu 1939 r. wyniosły około 10% zabudowań, powstania w getcie (1943) – około 15%, powstania warszawskiego (1944) – około 25%. Prawdziwa zagłada miasta nastąpiła jednak tuż przed jego opuszczeniem przez Niemców w styczniu 1945 r. – zgodnie z życzeniem Hitlera, jako ognisko oporu i symbol polskiej państwowości, Warszawa została przez nich planowo, metodycznie zburzona i spalona. Szacunki mówią o kolejnych 30% zniszczeń, dokonanych już po zakończeniu walk. W sumie w lewobrzeżnej części miasta straty wyniosły około 85% zabudowy (w prawobrzeżnej i lewobrzeżnej łącznie – 75%).

Niepewny los Warszawy

W tej sytuacji tuż po wojnie siedzibą najważniejszych urzędów i placówek kulturalnych stała się Łódź. Komuniści o przedwojennym rodowodzie skłaniali się ku ustanowieniu właśnie Łodzi nową stolicą. Przemawiał za tym nie tylko stan zachowania miasta, ale również jego położenie w samym sercu kraju, a przede wszystkim – w przeciwieństwie do „sanacyjnej” Warszawy – historyczne związki z ruchem robotniczym.

Tuż przed konferencją w Jałcie, która odbyła się w lutym 1945 r., Stalin potrzebował jednak dostarczenia opinii publicznej pozorów ciągłości państwa polskiego, a przedwojenna stolica do tej wizji doskonale pasowała.

Nie bez znaczenia było również to, że do zrujnowanej, wypalonej Warszawy już od 18 stycznia, zaraz po wkroczeniu Sowietów, na przekór wszystkiemu, masowo powracali mieszkańcy. Własnymi siłami, z mozołem, zaczęli odgruzowywanie i odbudowę domów oraz punktów usługowych.

Biuro Odbudowy Stolicy

Pierwszy powojenny prezydent stolicy, Marian Spychalski, z wykształcenia architekt, już 22 stycznia 1945 r. powołał Biuro Organizacji Odbudowy Warszawy, od 14 lutego przemianowane na Biuro Odbudowy Stolicy. Jego zadaniem była inwentaryzacja strat wojennych oraz zgromadzenie dokumentacji służącej odtworzeniu wyglądu zniszczonych zabudowań. Równolegle BOS zajął się opracowaniem planów odbudowy zabytków i dostosowaniem miasta do współczesnych wymagań. W 1945 r. biuro zatrudniało około 1500 osób – specjalistów różnych dziedzin, począwszy od architektów i urbanistów oraz inżynierów różnych specjalności, po ekonomistów i prawników.

Praca przy odbudowie była iście tytaniczna, skrót BOS żartobliwie tłumaczono jako „Boże Odbuduj Stolicę”. Brakowało środków technicznych i planów przedwojennej zabudowy. Przy

odgruzowywaniu i pracach rekonstrukcyjnych wciąż odnajdywano miny i niewybuchy oraz zwłoki poległych w czasie Powstania. W usuwaniu gruzów i wznoszeniu nowych zabudowań uczestniczyli nie tylko zatrudnieni robotnicy czy młodzież ze Służby Polsce, ale także zwykli warszawiacy.

Ruiny kościoła św. Aleksandra na pl. Trzech Krzyży, 1946 r. Fot. Julien Bryan (z zasobu Archiwum IPN)

Przywracanie do użytku torów tramwajowych. Warszawa, 1946 r. Fot. Julien Bryan (z zasobu Archiwum IPN)

Polityczne widowisko

Uroczyste otwieranie wielu nowych lub odtworzonych obiektów użyteczności publicznej i zabytków odbywało się 22 lipca - w rocznicę podpisania Manifestu PKWN, celebrowaną przez komunistyczne władze jako Święto Odrodzenia Polski. W roku 1946 tego dnia oddano do użytku most Poniatowskiego, w 1949 - Trasę W-Z i nowe osiedle mieszkaniowe na Mariensztacie, w 1950 - odbudowany pałac Staszica na Krakowskim Przedmieściu, a w 1952 - Marszałkowską Dzielnicę Mieszkaniową, słynny MDM. Tegoż dnia w roku 1953 zakończono pierwszy etap rekonstrukcji Starego Miasta, a w przeddzień święta w roku 1955 otwarto Pałac Kultury i Nauki, wówczas drugi najwyższy budynek w Europie.

Na miejscu przeznaczonym pod budowę Pałacu Kultury zburzone zostały kwartały kamienic w rejonie ulic Żłotej, Chmielnej i Marszałkowskiej. Również dlatego ów „dar narodu radzieckiego dla narodu polskiego”, symbol sowieckiej dominacji (do 1956 r. nosił imię Józefa Stalina), od początku budził wśród Polaków mieszane uczucia.

[Czytaj artykuł Ireny Siwińskiej *Odbudowa Warszawy* na portalu przystanekhistoria.pl](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Artykuł